

Fin whisky och konjak med trækorkar från Småland

- av Sven-Erik Johansson -
Varje gång ni öppnar en flaska fin skotsk whisky eller en fransk konjak av bästa märke – ta då en extra titt på trähatten. Med 95 procent säkerhet är den tillverkad i Småland.

Har trähatten text som är präglad i träet är den med säkerhet tillverkad hos Elfverson & Co i Påryd. Företaget är det enda i världen som klarar detta.

Elfverson & Co i Påryd startades för 105 år sedan med tillverkning av trädrullar. Det har sedan blivit många olika produkter som har tillverkats vid fabriken. Hur många det är vet ingen. Under 1950-talet omfattade produktprogrammet 7 500 artiklar.

-I dag är det inte så många, säger nuvarande VD för företaget Christer Johansson. Vi kommer upp i cirka 500 artiklar.

Den som är mest känd är jojon Kalmar-Trissan. En tillverkning som startade 1932.

Sedan starten har över 30 miljoner trissor lämnat företaget för försäljning över hela världen. I fjol tillverkades en miljon.

En mer anonym tillverkning - fast mer omfattande - är då skruvkapsylerna av trä till olika whisky- och konjakkmärken.

Mellan 60 och 70 miljoner trähattar svarvas varje år.

-Jag tror att vi har ungefär 95 procent av världsmarknaden,

säger Johansson. Samtidigt är det en marknad som ökar. Fler och fler sprittillverkare vill ha trähattar till sina specialdesignade flaskor för att höja intrycket.

En av de senaste kunderna är rommärket Baccardi som har beställt svartlackerade trähattar med en stiliserad fladdermus.

Många har försökt

Den enda svenska spritsorten som har trähatt är det dyraste varianterna av Grönstedts.

-I de flesta fall levererar vi inte trähatten direkt till whisky- eller konjakkstillverkaren, utan huvuddelen går till korkfabriker i Portugal som monterar i korken i trähatten, förklarar Johansson.

Det är många företag världen över som har försökt kopiera Elfversons tillverkning. Ä nnu har ingen lyckats, den största konkurrenten är hattar av plast.

-En trähatt är två till fyra gånger dyrare än en plasthatt. Det gör att kvalitetskraven på oss är mycket höga, tillägger han. De stora destillerierna har flera buteljeringslinjer som är upp till 200 meter långa vardera. Om bandet tvingas stanna bara för

att vi har gjort ett fel på en tiondels millimeter blir det bråk och vi får skällning.

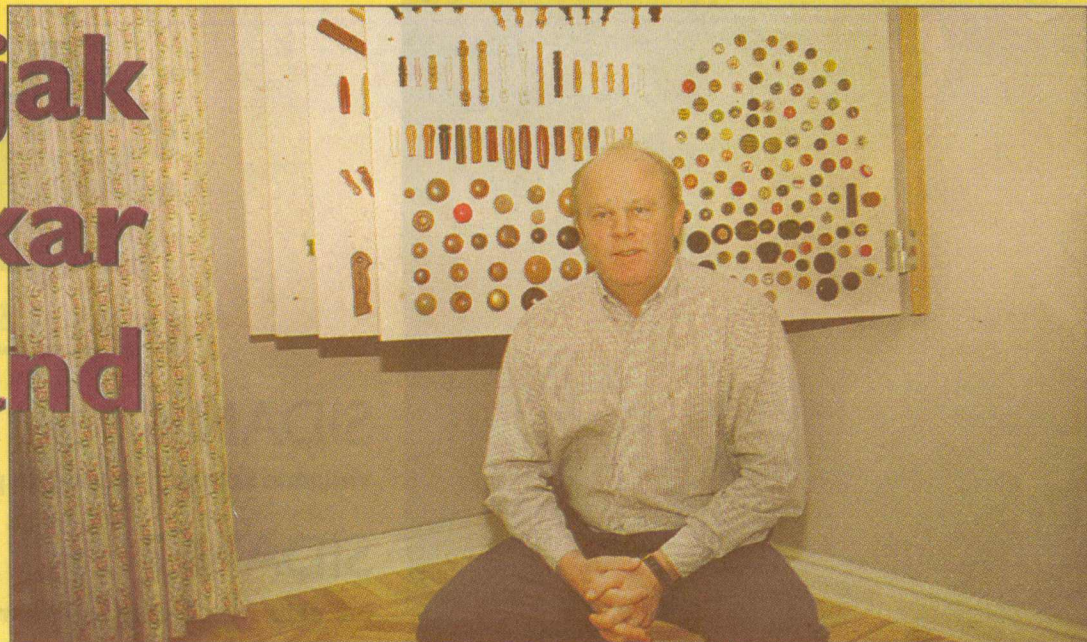
För att hålla den höga kvaliteten är torkningen av träet och en noggrann kontroll vid svarvningen viktigast. De vanligaste råvarorna är björk från Baltikum och bok från Sverige.

-Det är också kvalitén i tillverkningen som gör att Kalmar-Trissan är så populär och inte har gått att konkurrera ut, tillägger Johansson. Jojon svarvas i ett trästycke, vilket gör att den får bra balans. Många försök har gjorts för att efterlikna oss med jojo i plast och med kullager utan att lyckas.

Förändlig värld

I den värld som Elfverson lever i är förändringarna stora. En gång var svarvade träaskar en stor artikel. Några kanske ännu minns trätuberna med Bronzol eller med huvudvärkstabletter.

-Vi har kvar en liten tillverkning av svarvade träaskar. Det är till puder och solkräm. Så de har inte helt försvunnit från marknaden, påpekar Johansson. Samtidigt är det något som

VD Christer Johansson räknar med 95 procent av världsmarknaden när det gäller trähattar på lyxiga spritflaskor - mellan 60 och 70 miljoner om året. Några av dem syns på väggen.

kan komma tillbaka. Är det någon som vill marknadsföra en produkt och skilja den från övriga konkurrenter kan en träask vara lösningen. Ute i butikerna finns det plåtburkar igen på hylorna, som för 50 år sedan. Varför då inte en träask som är bland det miljövänligaste emballaget vi har och som tillverkas av en förnyelsebar råvara.

Produkter som också har försvunnit är handtag till målarpenslar. De tillverkas av plast i dag. Knivskaft finns kvar i produktionen liksom knivställ.

-En produkt som har funnits med länge, men som vi upphörde att tillverka för något år sedan är cigarrettmunstycket av trä, säger Johansson. En produkt som miljoner och åter miljoner människor har ägt under

årens lopp. Under de sista tio åren minskade efterfrågan allt mer och till sist var det bara i Finland det gick att sälja den. När vi lade ned tillverkningen kom det finnar till oss och ville köpa den specialmaskinen som svarvade och borrade cigarrettmunstycket. Vi sålde inte maskinen.

Egen konstruktion

Den stora produkten i antal räknat som företaget tillverkar är centrumsappar av trä som används vid sammanfogning av möbler. Antalet per år uppgår till 250 miljoner. Utöver det tillverkas ett stort antal träknappar i olika storlekar och utförande. En stor kund är också leksakstillverkaren Brio.

För att klara den tillverkning

Elfverson har inriktat sig på krävs egna konstruerade och specialbyggda maskiner. Sedan 1920-talet tillverkas dessa i egen regi och inom företaget har det byggts upp ett kunnande när det gäller svarvade och figurfrästa trädetaljer med en kvalitet som troligen ingen i världen kan konkurrera med.

Av det som tillverkas går 80 procent på export. Antalet anställda uppgår till 65 och omsättningen ligger på 33 miljoner.

1973 sålde familjen Elfverson företaget, som då hade ägts av tre generationer, till Hexagon. De sålde det sedan till Vätterledens Invest som äger det i dag.

1994 kom nuvarande VD Christer Johansson till företaget från Ikea.